

ศักยภาพของชุมชนในการจัดการขยะพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลแก้ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

The Potential of Communities for Garbage Disposal in Kerng Sub-District Administrative Organization, Mueang District, Maha Sarakham Province

ทัชชววัฒน์ เหล่าสุวรรณ¹

Tatchawat Laosuwan¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการและศักยภาพของชุมชนในการจัดการขยะพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลแก้ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน เริ่มจากศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้นำหมู่บ้านและตัวแทนหัวหน้าครัวเรือนโดยวิธีเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ จากนั้นศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนหัวหน้าครัวเรือน จำนวน 370 คน คำนวณขนาดตัวอย่างตามสูตรทาโร ยามาเน่ สุ่มตัวอย่างอย่างเป็นระบบด้วยวิธีการจับสลาก เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาและความต้องการ ของชุมชนมีความแตกต่างกันตามเขตพื้นที่ ดังนี้ ชุมชนที่มีห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ตั้งอยู่ และชุมชนเขตพื้นที่ด้านในที่ติดกับเทศบาลเมืองมหาสารคาม มีปริมาณขยะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว รวดเร็วจนเก็บขยะไม่สามารถเก็บขยะตามระยะเวลาที่กำหนด ขยะเน่าเสียส่งกลิ่นเหม็น มีการลักลอบทิ้งขยะบริเวณริมถนนท้ายหมู่บ้าน จากสภาพปัญหาดังกล่าวคนในชุมชน จึงมีความต้องการให้องค์การบริหารส่วนตำบลแก้งบังคับใช้กฎหมายควบคุมสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง เร่งดำเนินการสร้างเตาเผาขยะหรือบ่อพักขยะในพื้นที่ และเพิ่มรอบในการเก็บขยะที่มีปริมาณเพิ่มขึ้น แต่ผลการศึกษาชุมชนที่ตั้งอยู่เขตพื้นที่ด้านนอกหรือพื้นที่ที่ทำเกษตร พบว่า คนในชุมชนยังมีศักยภาพในการจัดการขยะได้เอง มีการนำขยะเปียกไปแปรสภาพใช้ประโยชน์ใหม่ได้ รวมทั้งกำจัดขยะครัวเรือนได้เองด้วยวิธีฝังกลบ ส่วนผลการสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนในการจัดการขยะพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนศักยภาพของชุมชนในการจัดการขยะ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการจำแนกประเภทขยะ และด้านลดปริมาณขยะในครัวเรือน และอยู่ในระดับน้อย 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการกำจัดขยะในครัวเรือน และด้านการนำขยะกลับมาใช้ใหม่

คำสำคัญ : ศักยภาพของชุมชน, การจัดการขยะ, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

¹ อาจารย์ ประจำสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

¹ Lecturer, Faculty of Education, Rajabhat Maha Sarakham University

Abstract

The major aim of the research was to analyze and find solutions to garbage disposal problems in Kerng Sub-District Administrative Organization, Mueang District, Maha Sarakham Province. The mixed research method was employed for the study. Qualitative data was collected from village leaders and head of household representatives. They were selected by the purposive sampling technique. The research instrument was an interview form. Descriptive analysis was used analyze the data. The quantitative data were collected from 370 sample subjects selected by simple random sampling. The Taro Yamane method was used to calculate the sample size. The instrument was a questionnaire. The statistics used were the percentage, mean, standard deviation.

Results of the research were as follows:

The problems and needs of the communities are enumerated in this single community example; a community in which a large department store is located and the inner city community adjacent to the municipality of Mahasarakham has a rapidly increasing amount of garbage. The garbage smells, garbage collection is late, there is garbage collection in some areas, but garbage is often left in public areas in this and other communities. The needs of the community for garbage disposal were: enact strict regulations, build an incinerator, and have frequent garbage collection. The problems facing the Kerng sub-district administrative organization were: leaving garbage in public areas, a large amount of garbage; develop a budget for garbage disposal, and regulation enactment. However, the results of community studies located in rural or agricultural areas found that some communities also have the potential to handle their own garbage,

Wet garbage can be reused and household garbage disposal can be taken to landfill. The overall potential of the communities for garbage management was at a moderate level. Two moderately rated items of garbage management were garbage separation and reducing the amount of garbage in the household. Two low rated items of garbage management were garbage disposal in the household and reuse of the garbage.

Keywords : Potential of community, Garbage disposal, Local Administration

บทนำ

นับตั้งแต่อดีตมาสู่ปัจจุบันปัญหาขยะมูลฝอยเป็นปัญหาสำคัญที่อยู่คู่กับสังคมไทยมายาวนาน และนับวันยิ่งมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้น สาเหตุนี้เนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นของปริมาณขยะมูลฝอยทุกปีตามอัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร การขยายตัวทางเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการอุปโภคบริโภคของประชาชน ในขณะที่เดียวกันปริมาณขยะมูลฝอยที่ได้รับการจัดการอย่างถูกต้องเพิ่มขึ้นในอัตราที่ต่ำ แม้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ทั้งการจัดเก็บ เคลื่อนย้าย รวมทั้งการทำลาย จะได้รับการจัดสรรงบประมาณในการก่อสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้น แต่ก็ยังไม่เพียงพอกับปริมาณขยะมูลฝอยที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี ซึ่งในปี 2555 พบปริมาณขยะชุมชนมีมากถึงประมาณ 24.73 ล้านตัน ในจำนวนนี้สามารถกำจัดได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ประมาณ 5.83 ล้านตัน และถูกนำกลับไปใช้ประโยชน์ประมาณ 5.28 ล้านตัน มูลฝอยส่วนที่เหลือกว่า 13.62 ล้านตัน ยังคงถูกกำจัดทิ้งอย่างไม่ถูกหลักวิชาการด้วยวิธีการ เทกองกลางแจ้ง และการเผาในที่โล่ง (กรมควบคุมมลพิษ, 2556)

จากการรายงานถึงสถานการณ์มลพิษประเภทขยะของประเทศไทยปี 2556 (ไทยรัฐออนไลน์, 2557)โดยอธิบดีกรมควบคุมมลพิษ ในขณะนั้น มีใจความสรุปได้ว่า จากการสำรวจข้อมูลปริมาณขยะทั่วประเทศพบว่าปีมีประมาณ 26.77 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2555 ถึง 2 ล้านตันในจำนวนนี้มีการเก็บขนและนำไปกำจัดแบบถูกต้องจำนวน 7.2 ล้านตัน และกำจัดแบบไม่ถูกต้องจำนวน 6.9 ล้านตัน นอกจากนั้น พบว่าปริมาณขยะที่ไม่ได้รับการเก็บขนทำให้ตกค้างในพื้นที่ ประมาณ 7.6 ล้านตัน และมีปริมาณขยะที่นำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่เพียง 5.1 ล้านตัน โดยทั้งนี้พบว่าขยะ

ที่เกิดขึ้นจำนวน 26.77 ล้านตันนั้น เป็นขยะที่เกิดขึ้นในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลทั่วประเทศ คิดเป็น 46% หรือ 12.396 ล้านตัน เกิดขึ้นในพื้นที่รับผิดชอบของเทศบาลจำนวน 38% หรือ 10.241 ล้านตัน และเกิดขึ้นในเขตความรับผิดชอบของกรุงเทพมหานครจำนวน 16% หรือ 4.137 ล้านตัน

พื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลกึ่ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เป็นพื้นที่หนึ่งที่มีการขยายตัวของชุมชนเมือง และความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เนื่องจากเป็นพื้นที่รอยต่อระหว่างเขตเทศบาลเมืองมหาสารคาม ซึ่งเป็นเขตชุมชนหนาแน่นและเขตเศรษฐกิจของจังหวัดมหาสารคาม การขยายตัวของชุมชนเมืองและเขตเศรษฐกิจในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลกึ่ง มีหลากหลายประเภท เช่น การจัดตั้งห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ การก่อสร้างอาคารพาณิชย์ การสร้างปั้มน้ำมันขนาดใหญ่ การก่อสร้างหมู่บ้านจัดสรรขนาดใหญ่ และขนาดกลาง การก่อสร้างหอพักทั้งขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก รวมถึงสถานประกอบการอื่น ๆ ซึ่งล้วนเกิดขึ้นและขยายตัวในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลกึ่งแทบทั้งสิ้น ยังไม่รวมถึงการขยายตัวของประชาชนในหมู่บ้านในพื้นที่รับผิดชอบอีก 14 หมู่บ้านที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี ได้กลายเป็นต้นเหตุของการเกิดขยะในชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม และเป็นภารกิจที่สำคัญที่องค์การบริหารส่วนตำบลกึ่งต้องเข้ามาบริหารจัดการร่วมกับชุมชนและผู้ประกอบการห้างค้าปลีก หมู่บ้านบ้านจัดสรร หอพัก และสถานประกอบการต่าง ๆ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาขยะและปัญหาอื่น ๆ ตามมาอีกเป็นจำนวนมาก อาทิเช่น ปัญหาสุขภาพ ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากความไม่พอใจในการปฏิบัติงานของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

อย่างไรก็ตาม ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในระดับพื้นที่ในปัจจุบันก็คือ องค์การบริหารส่วนตำบลกึ่งยังไม่มีบ่อหรือพื้นที่ในการกำจัดขยะของตนเอง ต้องอาศัยพื้นที่ทิ้งขยะของเทศบาลเมือง

มหาสารคาม ซึ่งตั้งอยู่พื้นที่ตำบลหนองปลิง ปัจจุบันสถานที่ทิ้งขยะเริ่มเต็มและได้รับการต่อต้านจากประชาชนในพื้นที่ เนื่องจากขยะส่งกลิ่นเหม็น และมีผลเสียต่อสุขภาพ ประกอบกับพื้นที่ทิ้งขยะดังกล่าว ยังเป็นที่รองรับการทิ้งขยะขององค์กรปกครองท้องถิ่นและหน่วยงานราชการอีกหลายแห่ง ส่งผลให้การจัดเก็บขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลเกิ่งต้องหยุดชะงัก และส่งผลให้ขยะในชุมชน หมู่บ้านจัดสรร สถานประกอบการต้องตกค้างเป็นจำนวนมาก สร้างความเดือดร้อนและมีการเรียกร้องให้องค์การบริหารส่วนตำบลเกิ่งแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนของตนเอง ทั้งที่ความเป็นจริงแล้ว การจัดการขยะของชุมชน ลำพังองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นคงไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการขยะที่ต้นทางโดยอาศัยการมีส่วนร่วมจากประชาชนในพื้นที่ น่าจะเป็นพลังที่สำคัญ ที่จะก่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาขยะในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่า เพราะในทางทฤษฎีเชื่อว่า ชุมชนมีพลังซ่อนเร้นหรือที่เรียกว่ามีศักยภาพในการจัดการด้วยตนเองได้ ยิ่งถ้าได้รับการเสริมสร้างและพัฒนาในทางที่เหมาะสม ก็จะเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาขยะร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่า ในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลเกิ่ง สภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการขยะของชุมชนเป็นอย่างไร ศักยภาพของชุมชนในการจัดการขยะ ณ ปัจจุบัน มีมากน้อยเพียงใด ผลการวิจัยที่ได้จะสะท้อนให้เห็นสภาพปัญหา ความต้องการและศักยภาพของชุมชนในการจัดการขยะจะเป็นข้อสนเทศให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลเกิ่งในการหาวิธีการหรือ แนวทางการในการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล ได้การจัดการขยะได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ และศักยภาพของชุมชนในการจัดการขยะ พื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกิ่ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามจังหวัดมหาสารคาม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานโดยเริ่มจากการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้นำหมู่บ้าน และตัวแทนชาวบ้าน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ และศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณจากหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนหัวหน้าครัวเรือน จำนวน 370 ตัวอย่าง ใช้การคำนวณขนาดตัวอย่างตามสูตรทาโร ยามาเน่ (รังสรรค์ สิงห์เลิศ, 2551) และสุ่มตัวอย่างอย่างเป็นระบบด้วยวิธีจับสลาก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ระดับมาก	กำหนดให้ 3 คะแนน
ระดับปานกลาง	กำหนดให้ 2 คะแนน
ระดับน้อย	กำหนดให้ 1 คะแนน
ส่วนเกณฑ์การแปรผล 3 ระดับ มีดังนี้ (ชูศรี วงศ์รัตน์ อ่างถึงในสำเร็จ จันทรสุวรรณ และ สุวรรณ บัวทวน, 2547)	
ช่วงคะแนนเฉลี่ย	แปลผล
2.34 - 3.00	มีปัญหา ความต้องการ และ ศักยภาพอยู่ในระดับมาก
1.67 - 2.33	มีปัญหา ความต้องการ และ ศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง
1.00 - 1.66	มีปัญหา ความต้องการ และ ศักยภาพอยู่ในระดับน้อย
	และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและตัวแทนครัวเรือนในพื้นที่ตำบลกึ่งในประเด็นสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนในการจัดการขยะ พบว่า พื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลกึ่ง มีลักษณะพื้นที่เป็นกิ่งเมืองกิ่งชนบท สภาพปัญหาและความต้องการในแต่ละพื้นที่จึงมีแตกต่างกันไป ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ แบ่งสภาพปัญหาเป็น 6 โซนหรือเขตที่ตั้ง ดังนี้

เขตที่ตั้งของห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ของหมู่ที่ 1 บ้านดินดำ และหมู่ที่ 2 บ้านดินดำพัฒนา โดยทั้งสองหมู่บ้านนี้มีพื้นที่หมู่บ้านติดต่อกันและเป็นเขตพื้นที่เศรษฐกิจ เนื่องจากมีพื้นที่ติดถนนใหญ่สายมหาสารคาม-กาฬสินธุ์ และยังมีผู้ประกอบการร้านอาหาร ห้างร้านต่างๆ รวมถึงห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ ที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ จึงทำให้พื้นที่นี้มีปริมาณขยะที่ต้องกำจัดต่อวันมากที่สุดสภาพปัญหาที่พบ คือ ปัญหาขยะเน่าเสียส่งกลิ่นเหม็นรบกวน เนื่องจากกลุ่มร้านอาหาร (โดยเฉพาะร้านขายเนื้อวัว) จะมีเศษอาหารต่อวันที่มีจำนวนมากและไม่มีระบบกำจัดที่ดี มีเพียงการจัดเก็บเข้าถุงดำรถจัดเก็บขยะมาจัดเก็บ ซึ่งใน 1 สัปดาห์นั้นมาเพียง 2 วัน และภายหลังจากที่ อบต.กึ่ง มีนโยบายให้ชุมชนจัดการขยะด้วยตนเองและได้เก็บคืนถึงขยะทั้งหมดกลับไป ชาวบ้านจึงได้นำถังขยะส่วนตัวมาใส่ขยะแล้วตั้งไว้เพื่อรถจัดเก็บขยะมาจัดเก็บ แต่ประสบปัญหาในส่วนผู้สัญจรไป-มา ที่นำขยะมากองทิ้งด้วย ชาวบ้านเองจึงแก้ปัญหาด้วยการนำถังมาตั้งไว้เฉพาะวันที่รถจัดเก็บขยะมาเท่านั้น ส่วนความต้องการ ชาวบ้านต้องการให้ อบต.กึ่ง มีความจริงจังในการบังคับใช้กฎหมายควบคุมจัดการขยะ เพื่อแก้ไขปัญหาในส่วนการทิ้งขยะไม่เป็นที่ทาง และการทิ้งเศษอาหารจากร้านอาหาร รวมทั้งชาวบ้านบางส่วนเห็นด้วยที่ อบต.กึ่ง มีแผนจะทำเตาเผาขยะของตำบล

เขตชุมชนชานเมือง ประกอบด้วย

3 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 8 บ้านทุ่งนาเรา หมู่ที่ 14 บ้านวังน้ำเย็น และหมู่ที่ 12 บ้านเจริญสุขเนื่องจากทั้งสามหมู่บ้านมีพื้นที่เขตแดนติดกับเทศบาลเมืองมหาสารคาม ลักษณะชุมชนส่วนใหญ่เป็นหมู่บ้านจัดสรรและหอพักนักศึกษา จึงมีข้อจำกัดในการจัดการขยะด้วยตนเอง โดยมีสภาพปัญหาเกี่ยวกับรถจัดเก็บขยะไม่มาตรงตามวัน และเวลาที่ได้แจ้งเอาไว้ มีการจัดเก็บในส่วนของชุมชนหมู่บ้านจัดสรรมากกว่าชุมชนรอบนอก ชุมชนไม่สามารถจัดการขยะด้วยการเผาได้ทั้งหมด โดยให้เหตุผลว่าเป็นชุมชนที่ปลูกสร้างบ้านใกล้ชิดกัน หากเผาจะส่งผลมลพิษควันรบกวนบ้านใกล้เคียง และมีการลักลอบทิ้งขยะในสถานที่ที่ไม่เหมาะสม เช่น ที่ดินสาธารณะริมทาง พื้นที่รกทึบ ซึ่งทำให้เกิดความยุ่งยากในการจัดเก็บเพิ่มขึ้นไปอีก ส่วนความต้องการ ชุมชนต้องการความชัดเจนจาก อบต.กึ่ง ในนโยบาย และแนวทางปฏิบัติต่างๆ ต้องการให้ อบต.กึ่ง มีการบังคับใช้กฎหมายควบคุมสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง

เขตพื้นที่ด้านใน เป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่ระหว่าง

พื้นที่ที่ติดกับเทศบาลเมืองและติดกับพื้นที่ด้านนอกหรือหมู่ที่ 4 บ้านวังยาว ซึ่งเป็นชุมชนขนาดเล็กโดยพื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นไร่นาดิตลำน้าชี ชาวบ้านจึงสามารถจัดการขยะของแต่ละครัวเรือนได้โดยวิธีการคัดแยกเพื่อขายและเผา ส่วนขยะเปียก ชาวบ้านสามารถนำไปทิ้งตามไร่นาเพื่อทำเป็นปุ๋ยได้

เขตพื้นที่ด้านนอก ประกอบด้วย 3 หมู่บ้าน

ได้แก่ หมู่ที่ 3 บ้านท่าประทายโนนตูม หมู่ที่ 9 บ้านโนนสมบูรณ์ และหมู่ที่ 2 บ้านโนนตูม ทั้งสามหมู่บ้านดังกล่าวเป็นพื้นที่ติดถนนหลวงสายมหาสารคาม - กมลาไสย มีลักษณะเป็นชุมชนขนาดเล็ก ปลูกสร้างบ้านเรือนใกล้ชิดกัน ทำให้ทั้งสามหมู่บ้านมีสภาพปัญหาการลักลอบทิ้งขยะริมทาง ไม่สามารถกำจัดขยะด้วยการเผาได้ทุกครัวเรือน ชาวบ้านโดยส่วนมากไม่คัดแยกขยะก่อนทิ้ง ส่วนความต้องการ ชุมชนทั้งสามเห็นด้วยกับทาง อบต.กึ่ง ที่จะก่อสร้างเตาเผาขยะ

เขตพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว หรือ หมู่ ที่ 7 บ้านโขงกุดหวายเป็นหมู่บ้านที่มีสถานที่ท่องเที่ยวคืออุทยานวังมัจฉา มีสภาพปัญหาการจัดเก็บขยะไม่ทั่วถึง เก็บเฉพาะจุดเดียวที่บริเวณร้านค้าภายในอุทยานวังมัจฉาเท่านั้นและด้วยสาเหตุจากปัญหาข้างต้น ทำให้จุดพักขยะบริเวณร้านค้าภายในอุทยานวังมัจฉา มีจำนวนขยะกองไว้เยอะพอสมควรซึ่งไม่สัมพันธ์กับตารางการเดินรถจัดเก็บขยะของทาง อบต.แก้ง ส่วนความต้องการ ชาวบ้านมีความต้องการให้เพิ่มจำนวนรอบในการเดินรถจัดเก็บขยะให้มากขึ้นกว่าเดิม

เขตพื้นที่การเกษตร ประกอบด้วย 4 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 6 บ้านแก้งเหนือ หมู่ที่ 5 บ้านแก้งใต้ หมู่ที่ 10 บ้านโนนสวรรค์ และ หมู่ที่ 13 บ้านแก้งใต้ทั้งสี่หมู่บ้านนี้มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทางการเกษตร สภาพปัญหาที่พบ เนื่องจากภายในชุมชนมีการปลูกสร้างบ้านเรือนใกล้ชิดกันมาก จึง

ยากต่อการกำจัดด้วยการเผา เพราะกลัวส่งผลกระทบต่อกรบกวณจำเป็นต้องนำขยะทั้งหมด(หลังจากคัดแยกแล้ว) มาใส่ถุงดำแล้วตั้งรอไว้หน้าบ้านเพื่อรอรถมาจัดเก็บ ซึ่งกว่าจะถึงวันที่รถมา จึงเกิดปัญหาขยะเน่าเหม็น ส่วนความต้องการ ต้องการให้ทาง อบต.แก้ง เพิ่มรอบจัดเก็บต่อวัน หรือ เพิ่มวันในการจัดเก็บ ชาวบ้านสนับสนุนให้ทาง อบต.แก้ง ก่อสร้างเตาเผาขยะ แต่ก็มีความเข้าใจในปัญหาการหาพื้นที่ปลูกสร้าง

นอกจากสภาพปัญหาและความต้องการดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้สำรวจสภาพปัญหาและความต้องการโดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนในการจัดการขยะของชุมชน พบว่า โดยรวม อยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 6 ข้อ และอยู่ในระดับปานกลาง 4 ข้อดังตาราง

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการขยะชุมชน

ข้อความ	\bar{X}	s.d.	แปลผล
ขยะล้นถึงภาชนะจัดเก็บ เน่าเสีย ส่งกลิ่นเหม็น	2.22	0.82	ปานกลาง
ทิ้งขยะ ไม่เป็นที่	2.20	0.86	ปานกลาง
อบต.รณรงค์ให้เก็บรวบรวมขยะเอง ใส่ถุงหรือภาชนะอื่นรอฟนั้กงาน อบต.จัดเก็บ	2.40	0.66	มาก
เผาขยะในพื้นที่ส่วนบุคคล ส่งกลิ่นเหม็นรบกวนคนอื่น	2.14	0.84	ปานกลาง
อบต.จัดเก็บถึงคืน ชาวบ้านต้องเก็บรวบรวมขยะเอง ตั้งไว้หน้าบ้านรอฟนั้กงาน อบต.มาจัดเก็บ	2.54	0.66	มาก
คนภายนอกลักลอบเข้ามาทิ้งขยะในหมู่บ้านหรือที่สาธารณะท้ายหมู่บ้าน	2.25	0.88	ปานกลาง
ต้องการให้ อบต.เพิ่มจำนวนรอบในการจัดเก็บขยะของชุมชน	2.57	0.66	มาก
ต้องการให้ อบต.สร้างเตาเผาในการกำจัดขยะเองแทนการนำไปทิ้งในพื้นที่ของเทศบาลเมือง	2.57	0.67	มาก
ต้องการให้อบต.รณรงค์ ประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ประชาชนในการจัดการขยะของชุมชน	2.74	0.51	มาก
ต้องการให้ อบต.บังคับใช้กฎหมายควบคุมสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง	2.74	0.54	มาก
รวมเฉลี่ย	2.44	0.71	มาก

ส่วนผลการศึกษาศักยภาพของชุมชน ในการจัดการขยะ พบว่า อบต.แก้ง มีการรณรงค์ให้ชุมชนจัดการคัดแยกขยะ และประกวดหมู่บ้านสะอาดปลอดขยะ ซึ่งอยู่ในระหว่างดำเนินการโดยกลุ่ม อสม. และมีความต่อเนื่องของโครงการ/กิจกรรม Big C แม้เป็นห้างขนาดใหญ่แต่มีระบบจัดเก็บขยะและพักขยะได้ดี ไม่ส่งผลกระทบต่อชุมชนแต่อย่างใด มีหลายชุมชนที่มีศักยภาพในการคัดแยกขยะก่อนทิ้งได้ ถึงแม้ว่าทั้งสามชุมชนจะไม่สามารถเผาขยะได้ทุกครัวเรือน แต่ด้วยการประชาสัมพันธ์ ชาวบ้านจึงช่วยกันจัดเก็บขยะลงถุงอย่างมิดชิดแล้วนำไปวางรอรถจัดเก็บในจุดที่ไม่ส่งผลกระทบต่อรบกวนผู้อื่น ภายในชุมชน ชาวบ้านยังสามารถกำจัดขยะด้วยการเผาได้บางส่วน กลุ่มร้านค้าภายในเขตอุทยานวังมัจฉาได้ทำการคัดแยกขยะก่อนทิ้งเสมอ หมู่บ้านทั้งหมดมีการรณรงค์ และขับเคลื่อนการทำโครงการหมู่บ้านสะอาดปลอดขยะอย่างต่อเนื่อง (ทำให้เกิดการคัดแยกขยะและปลูกจิตสำนึก ชื่อของน้อยชิ้นไม่รับถุงพลาสติก เป็นต้น) และจากการสำรวจข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับประชาชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลแก้ง พบว่า ศักยภาพของชุมชนโดยรวม

อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.05) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการจำแนกประเภทขยะ (ค่าเฉลี่ย 2.26) และด้านการลดปริมาณขยะในครัวเรือน (ค่าเฉลี่ย 2.18) อยู่ในระดับน้อย 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการกำจัดขยะในครัวเรือน (ค่าเฉลี่ย 1.89) และด้านการนำขยะกลับมาใช้ใหม่ (ค่าเฉลี่ย 1.86) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านและจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ด้านจำแนกประเภทขยะ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.26) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ อยู่ในระดับมาก 1 ข้อ และอยู่ในระดับปานกลาง 2 ข้อ ด้านการนำขยะกลับมาใช้ใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 1.86) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ด้านการลดปริมาณขยะในครัวเรือน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.18) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ อยู่ในระดับปานกลาง ทุกข้อ ด้านการลดปริมาณขยะในครัวเรือน โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 1.92) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ อยู่ในระดับปานกลางทั้ง 2 ข้อและด้านการกำจัดขยะในครัวเรือน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับปานกลางทั้งสองข้อ ดังตาราง

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานศักยภาพของชุมชนในการจัดการขยะชุมชน โดยรวม รายด้าน และรายข้อ

ศักยภาพของชุมชนในการจัดการขยะชุมชน	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ด้านจำแนกประเภทขยะ			
1. สามารถเก็บรวบรวมขยะทุกประเภทใส่ถุงหรือภาชนะอื่นตั้งไว้หน้าบ้าน รอพนักงานอบต.มาจัดเก็บ	2.42	0.70	มาก
2. สามารถแยกขยะเปียก ขยะแห้ง และขยะอันตรายใส่ถุงหรือภาชนะอื่น ตั้งไว้หน้าบ้าน รอพนักงาน อบต.มาจัดเก็บ	2.11	0.70	ปานกลาง
3. ขยะที่ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้แล้ว สามารถเก็บรวบรวมใส่ถุงเดียวกัน แล้วนำไปทิ้งลงในถังขยะของอบต.	2.25	0.68	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย	2.26	0.69	ปานกลาง
ด้านการนำขยะกลับมาใช้ใหม่			
4. สามารถแยกขยะประเภทกระดาษ ขวดพลาสติก ขวดแก้ว และโลหะจำหน่ายเพื่อนำกลับไปเป็นวัตถุดิบในการผลิตใหม่อีกครั้ง	1.86	0.72	ปานกลาง
5. นำหนังสือพิมพ์ สมุดหนังสือที่ผ่านการใช้แล้ว มาตัดแปลงทำประโยชน์อย่างอื่น เช่น พับถุงใส่สิ่งของ	1.90	0.71	ปานกลาง
6. ขยะประเภทเหล็ก มีการคัดแยกแล้ว สามารถนำมาตัดแปลงเป็นของใช้ในครัวเรือนได้	1.82	0.64	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย	1.86	0.69	ปานกลาง
ด้านการลดปริมาณขยะในครัวเรือน			
7. ใช้ถุงผ้าแทนการใช้ถุงพลาสติกใส่ของเพื่อลดปริมาณขยะ	1.96	0.67	ปานกลาง
8. ใช้วัสดุธรรมชาติแทนการใช้โฟมในการบรรจุอาหารเพื่อลดโลกร้อน	2.31	0.71	ปานกลาง
9. นำขยะประเภทใบไม้ ใบหญ้า มูลสัตว์และเศษอาหารมาทำเป็นปุ๋ยหมักใช้ในครัวเรือน	2.28	0.69	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย	2.18	0.69	ปานกลาง
ด้านการกำจัดขยะในครัวเรือน			
10. กำจัดขยะตัวเองโดยวิธีเผาในพื้นที่ส่วนบุคคล	1.95	0.78	ปานกลาง
11. กำจัดขยะตัวเองโดยวิธีการฝังกลบ	1.88	0.79	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย	1.92	0.78	ปานกลาง
รวมเฉลี่ยทั้งหมด	2.05	0.71	ปานกลาง

สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการของชุมชนในการจัดการขยะ พื้นที่องค์กรการบริหารส่วนตำบลเกิดจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและตัวแทนชาวบ้าน พบว่า บางชุมชนยังมีปัญหาขยะเน่าเสียส่งกลิ่นเหม็นรบกวน รถจัดเก็บขยะไม่มาตามเวลาดังหมายและจัดเก็บขยะไม่ทั่วถึง การลักลอบทิ้งขยะริมทางท้ายหมู่บ้าน ส่วนความต้องการของชุมชน ต้องการให้อบต.บังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง อยากรให้อบต.เก็บสร้างเตาเผาขยะเอง ต้องการให้อบต.เก็บเพิ่มรอบในการเก็บขยะ ในขณะที่ผลการสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก 6 ข้อ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ อยู่ในระดับปานกลาง 4 ข้อ สะท้อนให้เห็นว่า ผู้นำชุมชนและชาวบ้านประเมินสภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการชุมชนอยู่ในระดับที่มีปัญหาและความต้องการมากถึงมากที่สุด ซึ่งอาจเป็นเพราะว่าสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นเริ่มมีแนวโน้มที่ยากต่อการแก้ไข ประกอบกับคนในชุมชนเองอาจมีพฤติกรรมในการจัดการขยะที่ไม่เหมาะสม เช่น การไม่คัดแยกขยะก่อนทิ้ง การทิ้งขยะไม่เป็นที่ หรือการเผาขยะอย่างไม่ถูกวิธี รวมทั้งระบบการจัดการขององค์กรการบริหารส่วนตำบลเองที่ได้จัดเก็บถึงขยะคืนแล้วให้ชุมชนจัดการตนเอง อบต.เป็นเพียงผู้จัดเก็บและขนย้ายไปกำจัด ทำให้การปรับตัวของคนในชุมชนไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น สิ่งสำคัญอาจขาดการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องก็เป็นได้ รวมทั้งการความคาดหวังของผู้นำชุมชนและชาวบ้านเอง ที่มองว่าการจัดการขยะเป็นเรื่องของ อบต. เท่านั้น ซึ่งประเด็นดังกล่าวนี้อาจเป็นเพราะความเข้าใจที่ไม่ตรงกันนั่นเอง ผลการวิจัยครั้งนี้ ได้สอดคล้องกับธงชัย ทองทวี (2553) ศึกษาสภาพปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรบริหารส่วนตำบลหนองขาม อำเภोजักราช จังหวัดนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทาง

การจัดการขยะมูลฝอย องค์กรการบริหารส่วนตำบลหนองขาม อำเภोजักราช จังหวัดนครราชสีมา โดยศึกษาจากคณะผู้บริหารและสมาชิกองค์กรบริหารส่วนตำบล พนักงานส่วนตำบลองค์กรบริหารส่วนตำบลหนองขาม ผู้นำหมู่บ้าน ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และประชาชนทั่วไป ผลการศึกษา พบว่า ประชาชนมีพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยที่ไม่เหมาะสม ปัญหาที่พบคือปัญหากลิ่นเหม็นของกองขยะ ปัญหาแมลงวันและสัตว์นาโรคชนิดต่างๆ ปัญหาควันจากการเผาขยะมูลฝอย และในปัจจุบันองค์กรบริหารส่วนตำบลหนองขามยังไม่มีแผนแม่บท และยังไม่มีการบริหารจัดการเกี่ยวกับขยะมูลฝอย

ส่วนผลการศึกษาศักยภาพของชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการขยะของชุมชน ที่พบว่า ชุมชนบางเขตพื้นที่มีศักยภาพในการจัดการขยะชุมชนด้วยตนเอง แต่โดยรวมแล้วศักยภาพของชุมชนในการจัดการขยะอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการจำแนกประเภทขยะ และด้านลดปริมาณขยะในครัวเรือน และอยู่ในระดับน้อย 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการกำจัดขยะในครัวเรือน และด้านการนำขยะกลับมาใช้ใหม่ สะท้อนให้เห็นว่า ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการขยะชุมชนปานกลาง และค่อนข้างน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าคนในชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการจัดการขยะต้นทางก่อนที่ อบต.จะมาจัดเก็บรวมทั้งอาจเป็นไปได้ที่ชุมชนมองว่า การจัดการขยะเป็นหน้าที่ของอบต.เพียงลำพัง ซึ่งผลการวิจัยนี้ได้สอดคล้องกับไกรวิทย์ รากแก้ว และสิทธิเดช นาเลิศ (2550) ได้ศึกษาศักยภาพในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน เขตเทศบาลเมืองพิจิตร วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองพิจิตร กลุ่มตัวอย่างเป็นครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองพิจิตร จำนวน 368 ครัวเรือน จำนวน 368 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถาม

วิเคราะห์ข้อมูลโดยคำร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษา พบว่า ภาพรวม ทุกขนาดชุมชนที่อาศัยในเขตเทศบาลเมืองพิจิตรมีศักยภาพในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะต่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนในการจัดการขยะพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลแก้ง องค์การบริหารส่วนตำบลแก้งและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรร่วมมือกับผู้นำชุมชนและชาวบ้านในการหาแนวทางแก้ปัญหาอย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะการสร้างความรู้ความเข้าใจและชี้แจงให้เห็นประโยชน์ในการดำเนินการแก้ไขปัญหาร่วมกัน

1.2 จากผลการวิจัยเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชนในการจัดการขยะที่พบว่าอยู่ในระดับ

ปานกลางลงมาถึงค่อนข้างน้อย ผู้นำชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรหาวิธีการพัฒนาส่งเสริมและสนับสนุนให้คนในชุมชนตระหนักเห็นความสำคัญในการจัดการขยะด้วยตนเองเป็นลำดับแรกก่อนที่อบต. จะเข้ามาบริหารจัดการตามความจำเป็นและเหมาะสมและอยู่นอกเหนือขีดความสามารถของชุมชน

2. ข้อเสนอแนะต่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อค้นหาแนวทางในการเสริมสร้างศักยภาพในการจัดการขยะของชุมชนแบบครบวงจร

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากผู้นำชุมชนและชาวบ้านในเขตพื้นที่ตำบลแก้งจำนวน 14 หมู่บ้าน ผู้วิจัยจึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ. (2556). รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย ปี 2555. กรุงเทพฯ: กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- ไกรวิทย์ รากแก้ว และสิทธิเดช นาเลิศ. (2550). ศักยภาพในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนเขตเทศบาลเมืองพิบูลย์. รายงานการค้นคว้าอิสระ ปริญญารัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ธงชัย ทองทวี. (2553). สภาพปัญหาการจัดการขยะมูลฝอย องค์การบริหารส่วนตำบลหนองขามอำเภอจันทราข จังหวัดนครราชสีมา. ปริญญาวิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมโยธา สำนักวิชาวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- รังสรรค์ สิงห์เลิศ. (2551). ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สำเร็จ จันท์สุวรรณ และสุวรรณ บัวทวน. (2547). ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์. ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.